

1. Referentie

Referentie	Lombaerts, K. (2000/2001). Schoolloopbaanverloop in het kunstsecundair onderwijs: Een analyse van de in- en uitstroom van leerlingen. <i>Persoon en Gemeenschap</i> , 53, (2), 117-133.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Tijdschriftartikel

2. Abstract

Onze huidige onderwijsstructuur is in sterke mate de erfgenaam van de geschiedenis van ons secundair onderwijs. Beleidsverantwoordelijken gaan uit van de wenselijkheid van een relatief open start in de eerste graad. Precies omdat zo'n systeem, waarin de klassieke hiërarchie dominant blijft, zijn vanzelfsprekendheden verloren heeft, zijn er grote groepen leerlingen die eerst 'te hoog mikken' en nadien 'afzakken'. Maar al te vaak worden leerlingen aangemoedigd algemeen secundair onderwijs (ASO) te kiezen, om nadien over te schakelen naar technisch (TSO) en/of beroepssecundair onderwijs (BSO). Naast deze onderwijsvormen kan een leerling in de tweede en derde graad van het reguliere secundair onderwijs tevens kiezen voor kunstsecundair onderwijs (KSO). Waar het KSO zich precies bevindt binnen de impliciete hiërarchie van ons secundair onderwijs, is onduidelijk. In vergelijking met het ASO, BSO en het TSO, kent het KSO een relatief kleine leerlingenpopulatie. Haar leerlingenaandeel bedraagt slechts 2% van het totale aantal in de tweede en de derde graad. Als gevolg hiervan wordt het KSO vaak uit het oog verloren bij onderzoek omtrent het secundair onderwijs, en is het niet eenduidig welke plaats het KSO inneemt, noch welke functie het vervult in het Vlaamse onderwijsveld. Deze bijdrage beoogt daar verandering in te brengen door een verkenning inzake schoolloopbaanverloop van KSO-leerlingen aan te bieden.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Arbeidsmarkttransitie, schoolloopbanen, varia

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Lombaerts Koen Vakroep Pedagogische Wetenschappen Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen VUB Pleinlaan 2 1050 Brussel Tel: 02/ 629 26 28 Fax: 02/ 629 26 23 Linda.Leemans@vub.ac.be http://www.vub.ac.be/PEDO

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Leerlingeninstroom: Wanneer (leerjaar en graad) komen leerlingen in het KSO terecht? Lopen leerlingen een achterstand op voor aanvang van hun KSO-opleiding? Welke onderwijsvorm genieten leerlingen voor het KSO? Welk attest behalen leerlingen in het leerjaar voorafgaand aan hun KSO-intrede?
-----------------	--

	Leerlingendoorstroom: Lopen leerlingen een schoolloopbaanachterstand op tijdens hun KSO-opleiding? Hebben KSO-leerlingen een schoolloopbaanachterstand bij het beëindigen van hun studies van secundair onderwijs? Leerlingenuitstroom: Studeren leerlingen verder of komen zij terecht op de arbeidsmarkt? Indien leerlingen verder studeren, in welke vorm van hoger onderwijs vatten zij dan een opleiding aan? Welke studiegebieden in het hogeschoolonderwijs genieten de voorkeur van KSO-leerlingen?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Leerlingeninstroom: De inventarisatie van gegevens gebeurt aan de hand van leerlingenfiches, eventueel aangevuld met informatie uit leerlingendossiers en/of digitale leerlingenbanken. In de meeste scholen werden tevens interviews afgenomen met (een) leerkracht(en) en directie. Leerlingendoorstroom: Analyse aan de hand van het 'zittenblijven' van leerlingen. Leerlingenuitstroom: Uitstroom algemeen: enquête die de homogene kunstsecundaire scholen zelf organiseerden bij hun afgestudeerden. Uitstroom naar het hogeschoolonderwijs: gebruik van de data van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek.
Onderzochte groep	Bij in- en doorstroom: leerlingen die tijdens de schooljaren 1994-1995, 1995-1996, 1996-1997, 1997-1998 in het 2^e jaar van de 3^e graad schoolloepen. Men deed beroep op het studiegebied beeldende kunsten en op leerlingen in 'homogene' KSO-scholen (enkel KSO als onderwijsvorm). De onderzochte groep: 1702 leerlingen uit 8 homogene scholen. Er wordt opgesplitst naar: Pool: Kunsten (62,6%), Opleiding (15,5%) en Vorming (21,9%) Geslacht: jongens en meisjes Bij uitstroom: Algemeen: 409 leerlingen die afstudeerden tijdens het schooljaar 1995-1996 → onderscheid: leerlingen die een universitaire opleiding aanvaarden (universiteit), leerlingen die terechtkomen in het hogeschoolonderwijs (hogeschool), leerlingen die doorstromen naar het 3^e jaar van de 3^e graad van het KSO (7de jaar), zij die aan het werk zijn (werkend) en 'overigen' (werkzoekenden, studenten in het buitenland, zij die een sabbatjaar inlassen, e.d.). Naar hogeschoolonderwijs: alle KSO-afgestudeerden die terechtkomen in het hogeschoolonderwijs (academiejaren 1994-1995, 1995-1996, 1996-1997); telt 5030 leerlingen.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Leerlingen-instroom	Algemeen beschouwd is de instroom van leerlingen in het KSO nagenoeg gelijkmatig verdeeld over de 3 eerste leerjaren van het KSO. We stellen een licht overwicht vast in het 1^e jaar van de 2^e graad tegenover het 2^e jaar van de 2^e graad en het 1^e jaar van de 3^e graad. De meerderheid van de leerlingen komt echter uit een andere onderwijsvorm (ASO, BSO of TSO). Het feit dat de leerlingen algemeen laattijdig in het KSO instromen, zou volgens leerkrachten niet nadelig of problematisch zijn. De achterstand zou deels op te vangen zijn door individuele begeleiding in de ateliers. Men stelt geen significante verschillen vast tussen jongens en meisjes inzake leerjaar van intrede. Algemeen stelt men vast dat net iets minder dan de helft van de KSO-ers instroomt zonder schoolloopbaanachterstand. Uit de onderwijsstatistieken blijkt dat over de 4 onderwijsvormen 70,8% van de leerlingen in het 1^e jaar van de 2^e graad een normaal studieloopbaanverloop kent. Enkel het BSO scoort slechter dan het KSO. Het percentage leerlingen binnen de pool 'Vorming', dat een KSO-studie aanvat zonder achterstand, is significant hoger dan binnen de
---------------------	--

	andere studiepolen. Waarom het KSO wordt geconfronteerd met sterke achterstanden, is moeilijk te verklaren op basis van deze gegevens. Leerkrachten en directies geven aan dat sommige ouders zich terughoudend opstellen ten aanzien van het KSO en de overstap van hun kind naar het KSO uitstellen, door het niet vertrouwd zijn met KSO en de onwetendheid omtrent de mogelijkheden die het KSO biedt voor de toekomst van hun kinderen. Bij intrede hebben jongens procentueel gezien een grotere achterstand dan meisjes. Ongeveer de helft van de leerlingen stroomt in het KSO na het behalen van een <i>oriënteringsattest A</i>. De instroom in het KSO van leerlingen met een B of C-attest is duidelijk hoog. Dit vormt een sterke indicatie dat het volgen van een KSO-opleiding veelal geen eerste keuze is, maar eerder een 'noodgedwongen' uitweg om niet te moeten zittenblijven. Voor jongens geldt dit nog sterker dan voor meisjes. Twee derden van de KSO-leerlingen komt over uit een andere onderwijsvorm. Bijna de helft van alle leerlingen genoot een ASO-opleiding vooraleer in het KSO terecht te komen. Dit is het sterkst binnen de pool 'Vorming'. De instroom vanuit het BSO is zeer beperkt, doch het grootst binnen de pool 'Opleiding'. Het TSO neemt een tussenpositie in. De instroom vanuit het TSO is het grootst binnen de pool 'Opleiding'. Het KSO wordt gekenmerkt door een aanzienlijk aantal leerlingen dat men typeert als 'afstromers', leerlingen die overschakelen naar een onderwijsvorm die maatschappelijk minder gewaardeerd wordt dan een andere. Het KSO kent immers, als enige van de 4 onderwijsvormen, een toename van het aantal leerlingen over de 2^e en de 3^e graad. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn beperkt. Meisjes komen in het algemeen vaker dan jongens rechtstreeks na de 1^e graad in het KSO terecht. Jongens komen vaker uit het TSO dan meisjes. Slechts 1 op 5 van de leerlingen genoot een KSO-gerichte basisoptie alvorens te kiezen voor KSO. Dit is op het eerste gezicht in contradictie met bevindingen uit het LOSO-project: de meerderheid van de leerlingen stromen daar steeds door naar een vakkenpakket dat inhoudelijk aansluit op het voorgaande. De onderzoeker vermoedt hier dat KSO-gerichte basisopties in beperkte mate worden aangeboden in de 1^e graad, waardoor het KSO tevens leerlingen uit niet artistiek gerichte basisopties rekruteert. Het is aannemelijk dat de meeste leerlingen die een KSO-gerichte basisoptie volgen, effectief ook doorstromen naar het KSO. Algemeen stellen we inzake schoolverleden een relatie vast tussen de pool 'Vorming' en het ASO, alsook tussen 'Opleiding' en het TSO. Er zijn meer jongens dan meisjes die een TSO-gerichte basisoptie genoten. Meisjes komen daarentegen meer dan jongens uit een basisoptie die ASO-gericht is. De verhouding jongens/meisjes die een KSO-gerichte basisoptie genoten, verschilt niet.
Leerlingen-doorstroom	Vooraleer in te stromen in het KSO, liep 2 op de 3 leerlingen een achterstand op. Binnen het KSO vordert 2/3 van de leerlingen normaal, hetgeen relatief gunstig lijkt in vergelijking met de achterstand bij de instroom. De kans om een studieachterstand op te lopen door een leerjaar te moeten overzitten, neemt natuurlijk af naarmate het aantal af te leggen jaren eveneens afneemt. Dit is belangrijk door de late instroom van veel leerlingen in het KSO. De doorstroming in het KSO verloopt allerm minst gunstig in vergelijking met andere onderwijsvormen. Een op vijf KSO-leerlingen ontvangt een C-attest en dient een jaar over te zitten. De toestand inzake zittenblijven in het KSO wordt door de Inspectie Secundair Onderwijs (1996) omschreven als ronduit rampzalig, hetgeen de resultaten hier bevestigen. Er worden in het KSO geen sekseverschillen waargenomen inzake schoolloopbaanachterstand. Na afstuderen van het KSO hebben leerlingen gemiddeld een achterstand opgelopen van 1,2 jaar. Leerlingen uit de pool 'Opleiding' staan gemiddeld 1,5 jaar achter op normaal vorderende medeleerlingen. Jongens moeten in het KSO vaker zitten blijven dan meisjes. Eén op drie leerlingen slaagt erin kunstsecundaire studies af te ronden zonder een schoolloopbaanachterstand op te lopen. Een iets grotere groep behaalt zijn/haar diploma van secundair onderwijs met 1 jaar achterstand op een normaal schoolloopbaanverloop. Eén derde van de leerlingen dient 2 of meer leerjaren over te zitten alvorens een diploma secundair onderwijs te behalen. Leerlingen zonder een achterstand komen meer voor binnen de pool 'Vorming'. Een hoger percentage jongens moet een jaar blijven zitten. Jongens (1,5 jaar) lopen een grotere loopbaanachterstand op in vergelijking met meisjes (1,1 jaar).
Leerlingen-uitstroom	De meerderheid van de leerlingen studeert verder. Binnen elke pool heeft de helft van de leerlingen die niet meer verder studeren reeds werk. Leerlingen die verder studeren komen in hoofdzaak terecht in het hogeschoolonderwijs. Binnen de pool 'Opleiding' is dit aantal geringer, waar een aanzienlijk deel van de leerlingen doorstroomt naar het 3^e jaar van de 3^e graad. De uitstroom naar universiteiten is gering en doet zich niet voor binnen de pool 'Opleiding'.

	KSO-leerlingen stromen voornamelijk uit naar het artistiek hoger onderwijs, vooral naar architectuur, audiovisuele en beeldende vorming en muziek en dramatische kunst. Naast het artistieke hoger onderwijs blijkt ook het studiegebied onderwijs en in mindere mate het studiegebied industriële wetenschappen en technologie bevolkt te zijn door KSO-afgestudeerden. Hoe KSO-leerlingen presteren binnen het hoger kunstonderwijs is belangrijk, maar niet betrokken in de analyse. Men is op basis van de beschikbare gegevens niet in staat een antwoord op deze cruciale vraag te formuleren.
--	--

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Deze bijdrage poogt het KSO een plaats en functie te geven in het Vlaams onderwijsveld. Een verkenning inzake schoolloopbaanverloop van KSO-leerlingen zou hiertoe een aanzet kunnen zijn.

De leerlingeninstroom in het kunstsecundair onderwijs verloopt weinig gunstig. KSO kent gemiddeld een late instroom van leerlingen. Dit wijst erop dat heel wat leerlingen een andere onderwijsvorm genoten alvorens een KSO-studie aan te vatten. De resultaten bevestigen deze assumptie: een meerderheid komt in het kunstsecundair onderwijs terecht na eerder in het ASO of het TSO onderwijs te hebben genoten. Vooral het ASO wordt door veel leerlingen gefrequenteerd alvorens in te stromen. Vermoedelijk geldt voor vele van deze late instromers dat ze kampen met een leerachterstand inzake kunstvakken. Hoewel KSO-scholen zich bewust zijn van deze kwestie, ervaren leraren praktijkvakken deze achterstand niet als problematisch. De opgelopen achterstand zou worden opgevangen door een sterke individuele begeleiding in de ateliers.

Naast de late instroom stelt men tevens vast dat een aanzienlijke groep leerlingen instroomt na het behalen van een oriënteringsattest B of C. Dit impliceert dat de KSO-instroom veelal niet ten gevolge van een positieve keuze, maar wel ten gevolge van een negatieve selectie en een reeks mislukkingen plaatsvindt. De overstap naar kunstsecundair onderwijs blijkt veelal een 'noodgedwongen' uitweg om niet te moeten zittenblijven.

Men stelt binnen de driepolige structuur van het studiegebied beeldende kunsten een relatie vast tussen het ASO en de pool 'Vorming', dewelke vooral onderdak biedt aan leerlingen met een ASO-verleden. Daarnaast ziet men dat heel wat leerlingen de pool 'Opleiding' als een alternatief zien voor een TSO-richting, zij het in minder uitgesproken mate dan bij de verhouding ASO/'Vorming'. De instroom gaat tevens gepaard met een hoge schoolloopbaanachterstand. Achterstanden worden voornamelijk opgelopen alvorens in te stromen in het KSO. Meer dan de helft van alle leerlingen komt in het KSO terecht met een achterstand van minstens een jaar.

Maar ook de KSO-loopbaan zelf kenmerkt zich met hoge achterstanden in vergelijking met de andere onderwijsvormen. Een derde van de leerlingen loopt nog vertraging op binnen het KSO. Over hun gehele schoolloopbaan ziet men dat twee op drie KSO-leerlingen een achterstand opliepen alvorens een getuigschrift van secundair onderwijs te behalen. Vooral leerlingen uit de pool 'Opleiding' lopen een studieloopbaan-achterstand op. Jongens hebben zowel bij de instroom, als op het einde van de KSO-loopbaan te maken met een sterkere achterstand dan meisjes.

Ondanks de problematische instroom en het ongunstig doorstromen van leerlingen, bereikt het KSO wel haar vooropgestelde doelstelling, met name een uitstroom naar de artistieke gebieden van het hoger onderwijs. Hoe KSO-leerlingen presteren binnen dit hoger kunstonderwijs is echter essentieel, maar onbeantwoord gebleven in de analyse hier. Men is op basis van de beschikbare gegevens niet in staat een antwoord op deze cruciale vraag te formuleren. Elias (1999) stelt zich vooreerst de vraag of een KSO-opleiding haar leerlingen meer kansen biedt om voor de toelatingsproeven van het hoger onderwijs te slagen, laat staan dat het haar leerlingen reeds zou voorbereiding op de uitverkorenheid van het kunstenaarschap. Dergelijk onderzoek acht men noodzakelijk en zou kunstsecundaire scholen in staat stellen hun rekrutering en werking te evalueren.